

Přínosy konzultace praktického lékaře s klinickým farmaceutem

Ing. Marcela Alföldi Šperkerová
ředitelka Průvodce pacienta z.ú.

PharmDr. Milada Halačová, Ph.D.
vedoucí Oddělení klinické farmacie
Nemocnice Na Homolce)

MUDr. Norbert Král
(Ústav všeobecného lékařství, 1. lékařská fakulta UK,
praktický lékař Pankrác s.r.o.)

(Závěry pilotního projektu ze spolupráce klinických farmaceutů a praktických lékařů)

Úvod

Lékaři jsou stále více konfrontováni s použitím nových léčivých přípravků ve svých praxích, což může přinášet řadu úskalí. Jedná se nejen o potřebu osvojit si indikace těchto léčiv, ale je nutné myslet i na možné lékové interakce se stávající medikací, adekvátní dávky, nežádoucí účinky, změnu terapeutické hodnoty léčiv ve stáří a další.

Jako problematická se jeví také preskripce velkého množství léků ordinovaných různými ambulantními specialisty, kteří vzájemně o své preskripci neví. Zde je klíčová právě role koordinujícího praktického lékaře, neboť mnohdy je to právě on, kdo má jako jediný ucelený přehled o kompletní medikaci, kterou pacient užívá.

Při nasazení nového léčiva je samozřejmostí zhodnotení jeho přínosu pro pacienta, to znamená posouzení benefitů a rizik.

V případě jakékoliv nejistoty zejména v oblasti rizik mají lékaři i pacienti možnost obrátit se na specialistu v oboru klinická farmacie, jehož úkolem je pomoc s kompletním zhodnocením medikace. Jednou z možností navázání spolupráce s touto odborností je využití platformy lékové ePoradny neziskové organizace Průvodce pacienta, z.s., v níž odpovídají na dotazy zkušení kliničtí farmaceuti z pražské Nemocnice Ha Homolce.

Hypotézy pilotního projektu

Léková ePoradna funguje již několik let, služby poskytuje zdarma přímo pacientům i lékařům. Narůstající množství pacientských dotazů a žádostí o konzultace od ambulantních specialistů i praktických lékařů v ePoradně, prokázalo zájem o tuto službu v ambulantním segmentu. Vzhledem k výše uvedeným faktorům preskripce a s ohledem na stále se rozvíjející medicínu 21. století, je potřeba konzultace klinických farmaceutů lékaři velmi aktuální a bude stále narůstat. To byla další z hypotéz pilotního projektu, který se Průvodce pacienta rozhodl spustit v roce 2020 ve spolupráci PharmDr. Milady Halačové a praktického lékaře MUDr. Norberta Krále.

Cílem bylo zjistit možnosti spolupráce, ověřit fungování a zhodnotit efektivitu takových konzultací.

Zkušenosti z ústavní praxe

Klinicko-farmaceutická péče je v současné době v ČR poskytována zejména v ústavním segmentu. Mnohaleté zkušenosti s její realizací v nemocnicích a podrobná analýza získaných dat jednoznačně ukazují, že klinicko-farmaceutická péče významným způsobem zvyšuje bezpečnost farmakoterapie u hospitalizovaných pacientů a snižuje náklady s ní spojené. Kliničtí farmaceuti aktivně zasahují u 25-30 % hospitalizovaných pacientů (úpravy dávek, prevence a řešení polékových nežádoucích účinků, lékové interakce, lékový perioperační management, kontraindikace, duplicity apod.).

Lze předpokládat, že množství polékových problémů je v ambulantní sféře obdobné. Případně se může, vzhledem k možnostem samoléčby a návštěvě u více specialistů, dokonce zvyšovat. Tento předpoklad byl potvrzen celorepublikovým projektem „SENIOR“ (realizoval tým klinických farmaceutů Nemocnice na Homolce spolu s týmem Průvodce pacienta v letech 2015–2018), který formou lékových auditů prověřoval bezpečnost a účelnost farmakoterapie ve 13 domovech pro seniory a představoval významnou první sondu do ambulantní preskripce.

Průměrný počet léků na lékařský předpis, který klienti domovů užívali, byl 8,2. U 86 % (!) klientů proběhla intervence do lékového režimu (úprava dávky, léková interakce, duplicita, kontraindikace, nejasná indikace, prevence a řešení nežádoucích účinků apod.) a pouze 15 % klientů zůstalo bez jakýchkoli farmakoterapeutických doporučení.

Velkým přínosem pro lékařskou praxi i v ambulantním sektoru bylo spuštění lékového záznamu, v němž si lékař i farmaceut může ověřit medikaci, kterou pacient užívá, resp. která mu byla předepsána. Lékový záznam současně představuje velký posun při sestavování lékových anamnéz při příjmu pacienta k hospitalizaci či do domovů pro seniory.

Metodika

Pilotního projektu se zúčastnilo 11 praktických lékařů (PL). Probíhal na podzim roku 2020. Deset PL konzultovalo farmakoterapii pěti pacientů, jeden PL pouze jednoho pacienta.

PL prostřednictvím on-line formuláře ePoradny vyplnil formulář s těmito daty o svých pacientech:

- Kód pacienta/ky
- Zdravotní pojišťovna
- Ročník narození
- Pohlaví
- Výška, váha
- Diagnózy
- Anamnéza
- Status praesens
- Laboratorní vyšetření (poslední dostupná)
- Chronická medikace včetně doplňků stravy (název, síla, forma léčiva, schéma užívání, poznámka)
- Důvod požadavku:
  - a polypragmzie (8 a více léčiv)
  - b podezření na nežádoucí účinek (konkrétní potíže)
  - c specifické požadavky na způsob podání léků (NGS, PEG)
  - d zhoršení funkce eliminačního orgánu
  - e interpretace lékových hladin
  - f perioperační management léčiv
  - g jiné.

Na závěr projektu proběhlo dotazníkové šetření mezi zúčastněnými PL. Vyjadřovali se k formě a skladbě elektronického formuláře a elektronické poradny, ke kvalitě odpovědi klinických farmaceutů (KF), jaké z odpovědi vyvodili závěry a zda chtějí lékovou ePoradnu využívat i v budoucnu.

Konzultace odhalily závažné lékové problémy a vedly k omezení polypragmzie

Pilotní projekt jednoznačně ukázal, že vzájemné konzultace jsou lékařům a především pacientům velmi užitečné a přínosné. S odpověďmi klinického farmaceuta byli všichni lékaři velmi spokojeni. V průměru se dotázali na případy čtyř svých problematických pacientů a u dvou z nich na základě konzultace následně upravili medikaci. U pětiny pacientů byly řešeny významné lékové interakce.

U všech konzultovaných pacientů lékaři uvítali zpětnou vazbu k vedení léčby.

Ocenili, že díky konzultaci mohli přistoupit k redukcii počtu léků, minimalizovat lékové interakce a rizika farmakoterapie. Rozbor jim pomohl při prevenci polypragmzie, nežádoucích účinků a přispěl k vyšší bezpečnosti léčby.

Zároveň praktičtí lékaři vyzdvihli edukativní charakter konzultací (citace jejich reakcí):

- „Odhalení interakcí včetně dosud neznámých, podrobné vysvětlení fungování léčiv a možných NÚ, doporučení alternativní léčby a následná konzultace.“
- „Zjištění nevhodných léčiv, poučení o farmakodynamice některých léků.“
- „Pochopení souvislostí fungování jednotlivých léků, upozornění na ev. zbytečnost užívání některých léků.“
- „Kontrola veškeré polypragmzie a její omezení díky hlubšímu zamyšlení nad spoluprací se specialisty.“
- „Připomenutí zapomenutých informací.“
- „Možnost konzultace medikace v širších souvislostech, resumé terapie, zamyšlení nad její revizí.“

Všichni lékaři zdůraznili, že chtějí využívat služeb klinického farmaceuta i nadále. Všichni zároveň chtěli s výsledky rozboru seznamovat své pacienty. Na elektronické formě ePoradny lékaři ocenili jednoduchost komunikace („až mám čas“) a dostupnost odkudkoliv.

Kazuistika č. 1 – hepatotoxický potenciál fluconazolu

Pacient s mykotickou infekcí cévní náhrady a těžkým poškozením renálních funkcí (GFR 20 ml/s) je indikován cévním chirurgem k dlouhodobé terapii fluconazolem.

Po několika týdnech terapie přichází s GIT dyskomfortem, žlutým zbarvením kůže a sklér ke svému praktickému lékaři. Pacient byl odeslán k dovyšetření gastroenterologem (sono, CT břicha, kompletní jaterní panel včetně hepatitid). Žádný korelát nebyl nalezen, pouze významná elevace GGT, ALP a bilirubinu. Doporučena byla dieta a hepatoprotektiva.

Po konzultaci s klinickým farmaceutem bylo upozorněno na hepatotoxický potenciál fluconazolu, který je významně umocněn délkou podávání a zejména kumulací léčiva v terénu renální insuficience (léčivo je eliminováno z více jak 80 % renálně, biologický poločas se u renální insuficience prodlužuje z 30 na 100 h). Pro bezpečné dlouhodobé podávání je třeba úprava dávek v kontextu tíže renálního poškození. U pacienta s GFR 20 ml/s je nutno redukovat původní dávku fluconazolu o 50 %.

Dávka byla zredukována a v průběhu 4 týdnů dochází k postupné normalizaci jaterního panelu. Úpravou dávky nedochází ke snižování expozice léčivu, ale k její normalizaci.

Kazuistika č. 2 – bolesti hlavy a vyšší tep při cilostazolu

Pacientka s ICHDK si stěžuje na úporné bolesti hlavy a „rychlé srdce“ (klidová tepová frekvence opakovaně 80-90 tepů/min) trvající přibližně 2 měsíce. Pro prodloužení klauzikačních vzdáleností je dlouhodobě léčena cilostazolem. Cilostazol je inhibitor PDE III s antiagregač-

ním a vasodilatačními vlastnostmi, jehož mechanismus účinku predisponuje k rozvoji jak bolestí hlavy, tak i zvýšení tepové frekvence cca o 10 tepů/min.

Pacientka byla před necelým čtvrt rokem současně indikovaná k léčbě omeprazolem pro bolesti v epigastriu. Při současné terapii je třeba upravovat dávky cilostazolu, protože omeprazol vede ke kumulaci cilostazolu a významné potenciaci výše uvedených nežádoucích účinků. Z těchto důvodů bylo doporučeno při současné terapii omeprazolem redukovat dávku cilostazolu o 50 %, tj. na max. 50 mg á 12 h. Jedná se o standardní řešení tohoto lékového problému (tj. interakce na úrovni izoenzymu CYP 2C19). Po 3 týdnech po intervenci přichází spokojená pacientka s vyřešenými bolestmi hlavy a s tepovou frekvencí 70-75 tepů/min.

Projekt pokračuje i letos

Výsledek pilotního projektu jednoznačně potvrdil, že konzultace praktických lékařů s klinickými farmaceuty vedly ke zvýšení bezpečnosti a účelnosti farmakoterapie

u chronických polymorbidních pacientů v ambulantním sektoru a že je o tuto službu zájem.

Od ledna roku 2022 byl schválen nový kód, který umožní hradit konziliární zhodnocení medikace ambulantního pacienta klinickým farmaceutům. Všichni lékaři v terénu tak budou moci konzultovat farmakoterapii svých pacientů, především se zřetelem k těm polymorbidním a polypragmatickým, s odborníky v této oblasti.

Do té doby ale i poté je léková ePoradna Průvodce pacienta otevřena všem lékařům (i přímo pacientům), a to zdarma na <https://www.pruvodcepacienta.cz/formular/>. Její provoz je hrazen z grantu ministerstva zdravotnictví.

Na základě připomínek praktických lékařů tým ePoradny také upravil formulář pro lékaře a zřídil pro ně možnost telefonické konzultace od ledna 2022.

Pilotní projekt pokračuje i v letošním roce, účastní se ho 11 praktických lékařů. S jeho výsledky se s vámi rádi podělíme.

AIDIAN

Děkujeme Vám za dosavadní spolupráci.

Přejeme Vám i Vaším blízkým příjemné prožití vánočních svátků a v roce 2022 mnoho štěstí, spokojenosti a hlavně pevné zdraví.

Společnost **Aidian** (dříve Orion Diagnostica)